

—
Верховний
Суд

Аналіз особливостей
касаційного оскарження
судових рішень у справах про
банкрутство після введення
в дію Кодексу України
з процедури банкрутства

Право на касаційне оскарження судових рішень – це право на порушення функціональної діяльності суду касаційної інстанції з перевірки правильності застосування судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права. Таким правом наділені сторони та учасники у справі про банкрутство, які реалізують його заявленням вимоги, що втілена у процесуальну форму – письмову касаційну скаргу.

Конституційний принцип забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, визначених законом, гарантує право звернення до суду зі скаргою в апеляційному чи касаційному порядку, яке має бути забезпечене, за винятком встановленої законом заборони на таке оскарження, про що роз'яснено Конституційним Судом України у рішенні від 25.04.2012 № 11-рп/2012.

Особливість касаційного провадження у справах про банкрутство полягає передусім у специфічних об'єктах оскарження. Тому, вирішуючи питання щодо можливості касаційного оскарження судових рішень, ухвалених у справах про банкрутство, слід враховувати таке.

Відповідно до частини шостої статті 12 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) господарські суди розглядають справи про банкрутство у порядку, передбаченому ГПК України для позовного провадження, з урахуванням особливостей, встановлених Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

Наведена норма та низка інших норм ГПК України потребують невідкладних змін, враховуючи, що 21.10.2019 введено в дію Кодекс України з процедур банкрутства (далі – КзПБ), пунктом 2 Прикінцевих та перехідних положень якого унормовано, що з дня введення його в дію Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (далі – Закон про банкрутство) втрачає чинність.

У свою чергу, згідно з частиною першою статті 2 КзПБ провадження у справах про банкрутство регулюється цим Кодексом, ГПК України, іншими законами України.

Отже, реалізація права на касаційне оскарження судових рішень у справі про банкрутство відбувається за правилами і в порядку, передбаченими главою 2 «Касаційне провадження» розділу IV «Перегляд судових рішень» ГПК України, з урахуванням особливостей оскарження судових рішень у справі про банкрутство, визначених КзПБ.

Слід зазначити, що умови прийнятності касаційної скарги встановлені главою 2 «Касаційне провадження» розділу IV «Перегляд судових рішень» ГПК України (залишення без руху, повернення, відмова у відкритті чи відкриття касаційного провадження), які мають універсальний характер для будь-якої форми господарського судочинства, не зазнали змін у зв'язку з введенням в дію КзПБ.

Натомість новелами КзПБ є інше, ніж передбачене Законом про банкрутство, врегулювання особливостей оскарження судових рішень у процедурі банкрутства та розгляду спорів, у яких однією зі сторін є боржник.

Законодавцем у статті 9 КзПБ встановлено особливості застосування правил оскарження судових рішень, що ухвалюються місцевими та апеляційними господарськими судами в процесі провадження у справі про банкрутство (основне провадження).

Абзацом першим частини третьої статті 9 КзПБ регламентовано, що у касаційному порядку не підлягають оскарженню постанови апеляційного господарського суду, прийняті за результатами перегляду судових рішень, крім:

ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство;

ухвали за результатами розгляду грошових вимог кредиторів;

ухвали про закриття провадження у справі про банкрутство;

постанови про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури.

Наведений перелік судових рішень, на які не поширюється обмеження щодо їх оскарження у касаційному порядку, є вичерпним. Тому наслідком подання касаційної скарги на інше судове рішення, ухвалене у справі про банкрутство, є відмова в її прийнятті на підставі частини третьої статті 9 КзПБ та пункту 1 частини першої статті 293 ГПК України у зв'язку з тим, що касаційну скаргу подано на судове рішення, що не підлягає касаційному оскарженню.

Наприклад, Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду (далі – КГС ВС) в ухвалі від 05.12.2019 у справі № Б11/071-07/14/18/2/3 дійшов таких висновків.

Наведений у частині третій статті 9 КзПБ перелік судових рішень, що підлягають касаційному оскарженню, є вичерпним, і тому подання касаційних скарг на інші судові рішення, які відсутні у зазначеному переліку, унеможлиблює здійснення касаційного провадження за такими скаргами.

У розглядуваному випадку предметом касаційного оскарження є постанова Північного апеляційного господарського суду від 29.10.2019, якою ухвалу Господарського суду Київської області від 12.06.2019 у справі № Б11/071-07/14/18/2/3 скасовано, прийнято нове рішення, яким у задоволенні клопотання ліквідатора банкрута Белоусова І. В. від 12.04.2019 № 21/03-92 про затвердження оплати послуг та витрат за період виконання повноважень у справі про банкрутство СТОВ "Македони", з урахуванням також клопотання ліквідатора від 11.06.2019 № 21/03-97, яким заявлено вимоги щодо збільшення періоду виконання відповідних повноважень та, відповідно, суми оплати послуг та розміру витрат, відмовлено.

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 293 ГПК України суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо касаційну скаргу подано на судове рішення, що не підлягає касаційному оскарженню.

У зв'язку з цим касаційна скарга не підлягає розгляду в порядку касаційного провадження, тому в її прийнятті слід відмовити з підстав, передбачених пунктом 1 частини першої статті 293 ГПК України.

Аналогічні висновки викладено в ухвалях КГС ВС від 18.11.2019 у справі № 910/26972/14, від 25.11.2019 у справі № 1/102"Б", від 05.12.2019 у справі № Б11/071-07/14/18/2/3, від 09.12.2019 у справі № 911/397/16, від 09.12.2019 у справі № 44/227-б, від 12.12.2019 у справі № 909/722/14, від 16.12.2019 у справі № 902/330/17, від 26.12.2019 у справі № 910/11981/18, від 26.12.2019 у справі № 917/648/18, від 26.12.2019 у справі № 43/718, від 26.12.2019 у справі № 10/Б-743, від 27.12.2019 у справі № 903/984/16, від 27.12.2019 у справі № 21/456 (9/1346/516/396/86/86).

Водночас відповідно до статті 113 КзПБ провадження у справах про неплатоспроможність боржника – фізичної особи, фізичної особи – підприємця здійснюється в порядку, визначеному КзПБ для юридичних осіб, з урахуванням особливостей, встановлених книгою четвертою КзПБ.

Так, ухвала господарського суду про затвердження переліку майна, що виключається зі складу ліквідаційної маси згідно з положеннями статті 132 розділу IV книги четвертої КзПБ, може бути оскаржена в касаційному порядку.

З порівняльного аналізу положень частини третьої статті 8 Закону про банкрутство та абзацу першого частини третьої статті 9 КзПБ вбачається, що законодавець зменшив виключний перелік судових рішень у процедурі банкрутства, які можуть бути оскаржені у касаційному порядку.

Отже, з введенням в дію КзПБ і, відповідно, втратою чинності Законом про банкрутство вже не підлягають оскарженню в касаційному порядку постанови апеляційного господарського суду, прийняті за результатами перегляду таких судових рішень:

ухвали про визнання недійсними правочинів (договорів) боржника;

ухвали про звільнення (усунення, припинення повноважень) арбітражного керуючого;

ухвали про перехід до наступної судової процедури;

ухвали про затвердження плану санації (частина третя статті 8 Закону про банкрутство).

Розгляд цих питань завершується у справі із завершенням відповідного апеляційного провадження.

Водночас абзацом другим частини третьої статті 9 КзПБ передбачено, що скарги на постанови апеляційних господарських судів, прийняті за результатами оскарження ухвал господарського суду у справах про банкрутство, які не підлягають оскарженню окремо, можуть включатися до касаційної скарги на ухвали, постанови у справах про банкрутство, що підлягають оскарженню.

Такий висновок викладено в ухвалі КГС ВС від 25.11.2019 у справі № 1/102"Б".

Отже, встановлене частиною третьою статті 9 КзПБ обмеження на оскарження постанов апеляційного господарського суду, прийнятих за результатами перегляду судових рішень, не означає, що вони є остаточними та не можуть бути оскаржені.

Проте, вирішуючи питання щодо можливості оскарження судових рішень, ухвалених у справі про банкрутство до введення в дію КзПБ, слід враховувати таке.

Судові рішення, які ухвалені/прийняті у справі про банкрутство до введення в дію КзПБ та набрали законної сили протягом строків, передбачених Законом про банкрутство (частина четверта статті 8), можуть бути оскаржені в касаційному порядку протягом строків і в порядку, встановлених ГПК України та Законом про банкрутство.

Питання про залишення без руху, повернення, відмову у відкритті чи про відкриття касаційного провадження за такими касаційними скаргами вирішується судом касаційної інстанції відповідно до глави 2 «Касаційне оскарження» розділу IV «Перегляд судових рішень» ГПК України та Закону про банкрутство.

Такий висновок викладено у постановах КГС ВС від 19.11.2019 у справі № 908/130/15-г, від 12.11.2019 у справі № 5023/10616/11, від 21.11.2019 у справі № 50/790-43/173.

Отже, вирішуючи питання щодо можливості касаційного оскарження судових рішень, ухвалених у справі про банкрутство до введення в дію КзПБ, слід враховувати встановлений частиною третьою статті 8 Закону про банкрутство вичерпний перелік судових рішень, які підлягають касаційному оскарженню.

Наприклад, КГС ВС в ухвалі від 24.10.2019 у справі № 908/2418/17 дійшов таких висновків.

Частиною третьою статті 8 Закону про банкрутство передбачено, що у касаційному порядку можуть бути оскаржені постанови апеляційного господарського суду, прийняті за результатами перегляду таких судових рішень: ухвали про порушення справи про банкрутство, ухвали про визнання недійсними правочинів (договорів) боржника, ухвали за результатами розгляду грошових вимог кредиторів, ухвали про звільнення (усунення, припинення повноважень) арбітражного керуючого, ухвали про перехід до наступної судової процедури, ухвали про затвердження плану санації, ухвали про припинення провадження у справі про банкрутство, а також постанови про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури.

Наведений перелік судових рішень, що підлягають касаційному оскарженню, є вичерпним, і тому подання касаційних скарг на інші судові рішення, які відсутні у зазначеному переліку, унеможлиблює здійснення касаційного провадження за такими скаргами.

У розглядуваному випадку предметом касаційного оскарження є постанова Центрального апеляційного господарського суду від 27.08.2019, якою ухвалу Господарського суду Запорізької області від 26.06.2019 про задоволення заяви ліквідатора про скасування всіх обтяжень щодо розпорядження майном банкрута, залишено без змін. Можливість оскарження цієї постанови не передбачено частиною третьою статті 8 Закону про банкрутство.

Крім того, з 21.10.2019 введено в дію КзПБ, статтею 9 якого регламентовано порядок оскарження судових рішень у процедурі банкрутства.

Оскарження судових рішень, що є предметом касаційного оскарження у цій справі, частиною третьою статті 9 КзПБ також не передбачено.

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 293 ГПК України суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо касаційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає касаційному оскарженню.

У зв'язку з цим касаційна скарга не підлягає розгляду в порядку касаційного провадження, тому в її прийнятті слід відмовити з підстав, передбачених пунктом 1 частини першої статті 293 ГПК України.

Аналогічні висновки викладено в ухвалях КГС ВС від 24.10.2019 у справі № 909/1056/15, від 28.10.2019 у справі № 902/858/15, від 11.11.2019 у справі № 908/2418/17.

Отже, судові рішення, ухвалені судами першої та апеляційної інстанцій в межах основного провадження у справі про банкрутство, оскаржуються в порядку, встановленому ГПК України, з урахуванням особливостей, передбачених статтею 9 КзПБ.

При цьому слід звернути увагу, що такі особливості стосуються оскарження в касаційному порядку виключно постанов апеляційного господарського суду, прийнятих за результатами перегляду судових рішень, зазначених у частині другій статті 9 КзПБ.

Що ж до оскарження ухвал апеляційного господарського суду, то вони можуть бути оскаржені в касаційному порядку з обмеженнями, встановленими лише ГПК України.

Відповідно до частини першої статі 7 КзПБ спори, стороною в яких є боржник, розглядаються господарським судом за правилами, передбаченими ГПК України, з урахуванням особливостей, визначених цією статтею.

Згідно з частиною другою статті 7 КзПБ господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи вирішує всі майнові спори, стороною в яких є боржник; спори з позовними вимогами до боржника та щодо його майна; спори про визнання недійсними результатів аукціону; спори про визнання недійсними будь-яких правочинів, укладених боржником; спори про повернення (витребування) майна боржника або відшкодування його вартості відповідно; спори про стягнення заробітної плати; спори про поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника; спори щодо інших вимог до боржника.

Склад учасників розгляду спору визначається відповідно до ГПК України.

Господарський суд розглядає спори, стороною в яких є боржник, за правилами, визначеними ГПК України. За результатами розгляду спору суд ухвалює рішення.

Зі змісту статті 7 КзПБ вбачається, що визначеними нею особливостями є концентрація у межах справи про банкрутство спорів, стороною в яких

є боржник, що розглядаються за правилами ГПК України без будь-яких особливостей, властивих провадженню у справі про банкрутство, зокрема без передбачених частиною третьою статті 9 КзПБ особливостей касаційного оскарження судових рішень у процедурі банкрутства.

Наприклад, КГС ВС у постанові від 19.12.2019 у справі № 5015/118/11 дійшов таких висновків.

Вирішуючи питання про можливість відкриття провадження за касаційними скаргами на постанови апеляційних судів, прийняті після набрання чинності КзПБ, необхідно системно застосовувати приписи статей 7, 9 КзПБ, якими визначено порядок розгляду спорів про визнання недійсними угод, стороною яких є боржник, а також порядок оскарження судових рішень у процедурі банкрутства.

У частині другій статті 7 КзПБ зазначено, що "господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи вирішує всі майнові спори, стороною яких є боржник; ...спори про визнання недійсними результатів аукціону... Господарський суд розглядає спори, стороною яких є боржник, за правилами, визначеними Господарським процесуальним кодексом України. За результатами розгляду спору суд ухвалює рішення".

Отже, за КзПБ результат розгляду спору про визнання недійсним аукціону з продажу майна боржника є за своєю правовою природою судовим рішенням, незалежно від того, що воно оформлене як ухвала місцевого суду згідно з чинним на момент розгляду справи в місцевому суді Законом про банкрутство, яке може бути предметом касаційного перегляду разом з постановою апеляційного суду відповідно до пункту 1 частини першої статті 287 ГПК України.

Відсутність рішення суду першої інстанції, прийнятого за результатами розгляду спору щодо дійсності результатів аукціону в межах справи про банкрутство, в переліку судових рішень, які можуть переглядатися касаційним судом разом з постановою апеляційного господарського суду, прийнятою за результатами перегляду таких судових рішень (частина третя статті 9 КзПБ), не виключає можливості касаційного перегляду постанови апеляційного суду та рішення місцевого суду про розгляд спору про визнання недійсними результатів аукціону у справі про банкрутство, оскільки право на касаційне оскарження таких судових рішень передбачено процесуальним законом (пункт 1 частини першої статті 287 ГПК України).

Колегія суддів касаційного суду вважає, що передбачені частиною третьою статті 9 КзПБ обмеження касаційного перегляду стосуються судових рішень (ухвал та постанов), які є спеціальними та властивими для процедур банкрутства, вони не можуть обмежувати право касаційного оскарження судових рішень, прийнятих за наслідком розгляду позовного провадження, оскільки це створюватиме дискримінацію сторін загального позовного провадження та позовного провадження, яке здійснюється в межах провадження у справі про банкрутство.

Аналогічний висновок викладено в ухвалі КГС ВС від 19.12.2019 у справі № 911/1528/15.

Вирішуючи питання можливості касаційного оскарження судових рішень, ухвалених за результатами розгляду спорів, стороною в яких є боржник, слід враховувати, що статтею 7 КзПБ не встановлено жодних особливостей касаційного оскарження таких судових рішень.

Питання про залишення без руху, повернення, відмову у відкритті чи про відкриття касаційного провадження за такими касаційними скаргами вирішується судом касаційної інстанції в загальному порядку, встановленому главою 2 «Касаційне оскарження» розділу IV «Перегляд судових рішень» ГПК України.

Отже, судові рішення, ухвалені у спорах, стороною в яких є боржник, за умов дотримання правил ГПК України, підлягають касаційному оскарженню.

Наприклад, КГС ВС у постанові від 29.10.2019 у справі № 911/1902/17 дійшов таких висновків.

Відповідно до частини першої статті 7 КзПБ спори, стороною в яких є боржник, розглядаються господарським судом за правилами, передбаченими ГПК України, з урахуванням особливостей, визначених цією статтею.

Господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи вирішує всі майнові спори, стороною в яких є боржник; спори з позовними вимогами до боржника та щодо його майна; спори про визнання недійсними результатів аукціону; спори про визнання недійсними будь-яких правочинів, укладених боржником; спори про повернення (витребування) майна боржника або відшкодування його вартості відповідно; спори про стягнення заробітної плати; спори про поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника; спори щодо інших вимог до боржника.

У розглядуваному випадку предметом розгляду у суді першої інстанції була заява Публічного акціонерного товариства "Державний експортно-імпорتنний банк України" про забезпечення позову, яка є похідною від позовної заяви ПАТ "Державний експортно-імпорتنний банк України" про визнання недійсними результатів аукціону.

Ухвалою Господарського суду Київської області від 01.07.2019 у справі № 911/1902/17, зокрема, частково задоволено заяву ПАТ "Державний експортно-імпорتنний банк України" від 01.07.2019 № 0017600/19-658 про забезпечення позову; накладено арешт на нерухоме та рухоме майно, а також майнові права, які були предметом продажу на другому повторному аукціоні з продажу майна ТОВ "АЙС ТЕРМІНАЛ"; заборонено ТОВ "Меган Альянс" та ТОВ "Тайнер Юніон" та/ або будь-яким іншим особам відчужувати майно, що було предметом продажу на другому повторному аукціоні з продажу майна ТОВ "АЙС ТЕРМІНАЛ", у тому числі, але не виключно, продавати, міняти, дарувати, розділяти (виділяти), передавати в іпотеку, позичку, до статутного капіталу юридичних осіб.

Оскаржуваною постановою Північного апеляційного господарського суду від 12.09.2019 у справі № 911/1902/17 ухвалу Господарського суду Київської області від 01.07.2019 у справі № 911/1902/17 про забезпечення позову скасовано. Прийнято нове рішення, яким відмовлено в задоволенні заяви Публічного

акціонерного товариства "Державний експортно-імпорتنний банк України" від 01.07.2019 про забезпечення позову.

Відповідно до вимог частини першої статті 287 ГПК України постанови суду апеляційної інстанції, прийняті за результатами перегляду ухвал суду першої інстанції про забезпечення позову (пункт 3 частини першої статті 255 ГПК України), підлягають касаційному оскарженню.

Аналогічний висновок викладено в ухвалях КГС ВС від 18.11.2019 у справі № 5019/2076/12, від 21.11.2019 у справі № 902/1406/15.

Отже, судові рішення, ухвалені судами першої та апеляційної інстанцій у порядку статті 7 КзПБ за результатами розгляду майнових спорів, стороною в яких є боржник, оскаржуються в касаційному порядку за правилами ГПК України без будь-яких особливостей, встановлених КзПБ.

Аналіз особливостей касаційного оскарження судових рішень у справах про банкрутство після введення в дію Кодексу України з процедур банкрутства. – Київ, 2020. – 9 стор.

Застереження: Інформація має суто допоміжний та довідковий характер і не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями КГС ВС.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua